

Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleğine Göre "Ölümler Adası" Adlı Eserin Sanat Eleştirisi¹

The Art Criticism of the Painting Named by Dead Island through Holistic Approach Path

Prof. Dr. Kani ÜLGER

ORCID: 0000-0001-7435-175X ♦ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Öğretim Üyesi ♦ kulger@gmail.com

Özet

Sanat eleştirisinde “yapıt merkezli”, “alımlayıcı merkezli”, “sanatçı merkezli” ve “toplum merkezli” olmak üzere, dört yaklaşım olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, sanat eleştirisinde “ikonografi” de diğer bir analiz yöntemi olarak kabul görmektedir. Bu yaklaşımların yanı sıra, sanat eleştirisini eser üretim tarihi merkeze alınarak; tarihsel dönem, sanatçı ve sanat kuramları çerçevesinde geniş bir perspektiften bakılarak, Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği (SEBYİ) ile yapmak da mümkündür. Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği, SEBYİ, sanat eserinin üretim tarihi odağında, disiplinler arası bir bakışla ilgili dönemin özelliklerini ortaya koyarak, incelenen esere geniş bir perspektiften bakılmasına olanak sağlamaktadır. Bu araştırmanın amacı; bir sanat eserinin, mevcut yöntemleri de dikkate alarak SEBYİ’ye dayalı olarak, bütüncül bir yaklaşımla, sanatsal eleştirisini yapmaktır. Dolayısıyla bu çalışmada bir sanat eserinin eleştirisi SEBYİ’ye dayalı olarak yapılacak ve bu yolla, eser değerlendirilmesinde ilgili alana farklı bir yaklaşım getirilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla, çalışmanın araştırma sorusu şöyle belirlenmiştir: “Arnold Böcklin’in ‘Ölümler Adası’ adlı eserinin sanat eleştirisi, SEBYİ’ye dayalı olarak nasıl yapılabilir?” Bu araştırma, eser değerlendirilmesinde karma yöntem ile nitel araştırma yönteminde tarama tekniğinde betimleyici bir desen içermektedir. Bu amaçla, monografik örnekleme yöntemi ile SEBYİ’ye dayalı olarak araştırılacak eser belirlenmiştir. Araştırmadaki veriler SEBYİ ve doküman analiz tekniğiyle ilgili alan yazın taranarak toplanmıştır. Araştırmada, Arnold Böcklin’in “Ölümler Adası” adlı eserinin karma yöntem ve SEBYİ’ye dayalı olarak, bütüncül bir bakışla yapılan sanat eleştirisi sonucunda, ilgili eserin dönem Avrupa’sının İtalya ekseninde resim sanatının somut bir yansıması olduğu yargısına varılmıştır. Sonuç olarak, bütüncül bir yaklaşımla SEBYİ’ye dayalı yapılan bir sanat eleştirisinde incelenen eser hakkında özgün bir yargıya ulaşılabileceği ortaya konulmuş ve böylece, sanat eleştirisinde SEBYİ’nin kullanılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat eleştirisi, Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği (SEBYİ), Arnold Böcklin, Ölümler Adası.

Abstract

It is generally known that there are four approaches in the art criticism: "artist-centered", "artwork-centered", "audience-centered" and "society-centered". Beyond these approaches, however, "iconography" can also be counted as another approach in recent decades in the art criticism discipline. Additionally, it is possible to make a criticism by *Art Criticism with the Holistic Approach Path* in the other words as SEBYI in a holistic framework by taking the production of the artwork's date to the center in the initial stage of the art criticism in a broad perspective. Thus, the Art Criticism with the Holistic Approach Path, SEBYI with the art movements provides a wide interdisciplinary perspective about the related era of the artwork's production date to help the art criticism because of it present the most important parts of the history development process. In such condition, the SEBYI contains significant milestones in the human history. By this way, it is possible to investigate the artworks in the historical development, philosophy, physical sciences and the art movements predominantly. Thus, the aim of this study was to make the art criticism of an artwork with a holistic approach as based on the SEBYI with together existing methods as the artist-centered", "artwork-centered", "audience-centered", "society-centered" and the iconography. Therefore, the art criticism of the artwork in this study would be based on the SEBYI predominantly but it includes also traditional methods. In this way, a different approach can be brought an evaluation to the art discipline as related the art criticism literature. With this aim, the research question of this study was determined as follow: “How can make an art criticism of Arnold Böcklin's artwork named by ‘The Island of the Dead’ as based on the SEBYI?” This study includes a descriptive design in the qualitative research method with the evaluation of the artwork as a mixed method through literature review. For this purpose, the investigating of an artwork to be made art criticism predominantly based on the SEBYI and thus, it was selected the investigated the artwork with the monographic sampling method in the SEBYI. This study collected the data by reviewing the literature with document analysis technique and based on the SEBYI. During this study, it was reached data as related the artist who was Arnold Böcklin and his artwork as the name of the "The Island of the Dead", the art movements in related era, historical and sciences developments. The data in this study analyzed in accordance with the study subject and the related data directly with the research question

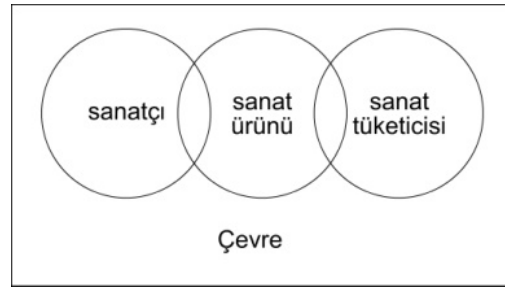
¹ Bu çalışmanın bir kısmı, 26-29 Ekim 2023, Sivas “16. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi”nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

was taken in the analysis selectively. In end of the art criticism as based on mixed method with SEBYİ as a holistic view, it was concluded that "The Island of the Dead", Arnold Böcklin's artwork, regarding the production date is a concrete reflection of the Europe's painting art from the Italy's perspective. This study revealed that an original judgment could be reached about an artwork to be evaluated within the art criticism based on the SEBYI with a holistic approach; therefore, it was suggested to use the SEBYI in the art criticism.

Keywords: Art criticism, Art Criticism Holistic Approach Path (SEBYI), Arnold Böcklin, The Island of the Dead.

Giriş

Resim sanatı açısından, eser incelemesinde nasıl bir yol izleneceği önemli bir konudur. Ötğün (2008:159) sanat yapıtı değerlendirilmesinde “sanatçı merkezli”, “yapıt merkezli”, “alımlayıcı merkezli” ve “toplum merkezli” olmak üzere, 4 yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Sanatçı merkezli yaklaşımda sanatçının kişiliğini esere yansıtması bir kriter olarak kabul edilirken, yapıt merkezli yaklaşımda kriter, yapıtın kendisidir. Alımlayıcının heyecanı da *alımlayıcı merkezli* yaklaşımda kriter olarak alınmaktadır. Toplum merkezli yaklaşım ise, eserin dış dünya ile ilişkisini ölçüt olarak almaktadır. San (2003:37), sanat olgusunda rol oynayan bu dört ögeyi; çevre, sanatçı, sanat tüketicisi ve sanat ürünü olarak açıklar. Bu durum, Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Sanat Olgusundaki Önemli Ögeler

Toplumbilimsel eleştiri, ortam, tarihsel an gibi çeşitli koşullar tarafından belirlenen sanat eserinin değerinin bu yönde oluştuğunu ileri sürdüğü için yapıtın değeri, eserin dönemi yansıtmada gösterdiği başarıya bağlıdır (San, 2004:72). Bu eleştiri türü, sanat eserini toplumsal koşulları dikkate alarak, sanatla ilgili problemleri ortaya koymayı amaç edinir (Karabulut, 2010:65). Bundan dolayı, toplumbilimsel eleştiride yapıtın değerlendirilmesinde eserin üretildiği dönem yani tarih, bir bilgi kaynağı olarak belirleyici rol oynamaktadır (Ersoy, 2010:28-29). Bununla birlikte, bir eleştiri türü olarak toplumbilimsel eleştiride sanatçının kişiliği ve yaratıcılığının göz ardı edildiği savunulmaktadır (San, 2004:72).

Diğer yandan, sanat eleştirisinde yapıt hakkında estetik yargıda bulunabilmek için, eserin *sanat eleman* ve *ilkeleri* uyarınca düzenlenmesi ve sanat kuramları bağlamında açıklanması noktasında, Mittler tarafından Tablo 1’deki yaklaşım geliştirilmiştir (Karabulut, Karakuzu ve Konca, 2010:105).

Tablo 1: Sanat Eleştirisi Basamakları ve Etkileşimleri

Sanat Eleştirisi Basamakları	Estetik Nitelikler (neye bakılır)	Sanat Kuramları
Betimleme	Gerçekçi ve Görsel nitelikler (sanat elemanları)	Yansıtmacı sanat kuramı Biçimci sanat kuramı
Çözümleme	Görsel nitelikler (sanat ilkeleri)	Biçimci sanat kuramı
Yorumlama	Anlatımcı nitelikler	Anlatımcı sanat kuramı

Yargı (karar)	Sanat eserinde bulunan bütün estetik özelliklerin düşünülmesiyle bunlara dayanılarak verilen kararlar	---
----------------------	---	-----

Tablo 1 incelendiğinde sanat eleştirisinin basamaklarına karşılık gelen *estetik nitelikler* ve *sanat kuramları* yoluyla belli bir sistematik oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, sanat eleştirisinde “ikonografi” de bir yaklaşım olarak kullanılmakta, eserdeki konunun anlam ve niteliklerine işaretler açısından anlaşılmasına çalışılmaktadır (Duncum 2016:12). Varlık Şentürk’e (2012:19) göre, bir sanat eserinin ikonografik açılımında sanatçı, eserin tekniği, ebatları, tarihi, konusu ve dönem özellikleri hakkındaki bilgi önemlidir. İkonografi yaklaşımında eser konusunun anlamı, işaretler üzerinden hitap ettiği toplumdaki etkisiyle (Duncum 2016:12) anlamlandırılır. Dolayısıyla, ikonografi yaklaşımında gelenek ve tarihsel sürece bakarak sanat eserinin sorgulanması (Türkcan ve Coşkun, 2016:89-96) ve sanatçının bağlı olduğu kültür kodlarıyla ilişkilendirilerek yorumlanması (Öztoğat ve Yüzgüller Aarsal, 2014:113) önemlidir. Panofsky’ye göre, ikonografi yaklaşımında bir eserin algılanabilmesi ve estetik olarak değerlendirilebilmesi için *biçim*, *konu* ve *içerik* olarak üç aşamalı bir değerlendirme basamağı söz konusudur (Şirin ve Coşkun, 2023:30).

Sanat eserini değerlendirmede sıralanan bu yaklaşımlara topluca bakıldığında, sanat eseri incelenmesinin salt bu yaklaşımlardan daha fazla bir değere işaret ettiği dolayısıyla, çok boyutlu bir bakış açısının önemli ve gerekli olduğu ileri sürülebilir. Sırmalı ve Yakar’ın (2021:13) belirttiği gibi, sanatta estetik anlayışta disiplinler arası yaklaşımın etkin bir rolü vardır. Buna göre, Tablo 2’de sunulan *Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği; SEBYİ* (Ülger, 2021:44) ile sanat eserinin üretim yılı odağında, tarihsel dönem özellikleri, bilimsel-sosyal gelişmeler, sanat kuramları ve sanat akımları bağlamında, disiplinler arası bir yaklaşımla, sanat eleştirisinin yapılmasının önemli olduğu söylenebilir. Bu yolla, SEBYİ’nin eleştirmene daha geniş bir bakış açısı sunarak, ilgili alanda önemli bir boşluğu dolduracağı ileri sürülebilir.

Yöntem

Bu çalışma, geniş bir perspektiften sanat eseri eleştirisinin yapılması gerektiğini savunduğu için, sanat eseri incelemesinde çoklu yöntem kullanmıştır. Buna göre, eser değerlendirilmesini konu edinen bir araştırmada birden fazla yöntemin kullanılması mümkündür (Duncum, 2016:18). Dolayısıyla, bu araştırmada felsefi araştırma ve karma yöntem (kompozisyon yöntemi, ikonografi, psikanaliz, alımlama analizi) kullanılmıştır (Duncum, 2016:10). Felsefi araştırmada örneğin, Platon, Aristo gibi düşünürlerin görüşlerinden yararlanarak bir konu hakkında *çözümleme* aşamasında bir sav ortaya atılabilir (Duncum, 2016:10). Kompozisyon yöntemi ise; eserdeki imajları renk, ton, zıtlık gibi düzenleme ilkeleri çerçevesinde uygulanır (Duncum, 2016:11). İkonografi, bir konunun işaret olarak anlamı üzerinde dururken (Duncum, 2016:12), *Psikanaliz*, yöntem olarak, görsel algı çerçevesinde ilgi gösterilen görsellerle olan ilişkilerimizi aydınlatır (Duncum, 2016:15). Alımlama analizi de bir imgenin anlaşılmasında izleyicinin duyu algısının geçerliği üzerine temellenir (Duncum, 2016:16). Bu araştırma yukarıda sıralananlardan ayrıca, tarama yönteminde betimsel bir deseni de içermektedir. Bu desende araştırma sorusu uyarınca toplanan veriler incelenerek, yorumlanır (Yıldırım ve Simsek, 2018:194). Bu bağlamda kullanılan “doküman analiz” tekniği, araştırılan konu hakkında elde edilen sonucun bir veri olarak değerlendirilmesi mümkündür (Karasar, 2002:77).

Amaç

Bu araştırmanın amacı; sanat eleştirisinde mevcut analiz yöntemlerini göz önünde bulundurarak, disiplinler arası nesnel bir bakış sunan SEBYİ’ye dayalı olarak, bir sanat eserinin eleştirisini bütüncül bir yaklaşımla yapmaktır. Buna göre, çalışmanın araştırma sorusu şöyle

düzenlenmiştir: “Arnold Böcklin’in ‘Ölüler Adası’ adlı eserinin sanat eleştirisi, mevcut yöntemleri dikkate alarak, SEBYİ’ye dayalı olarak nasıl yapılabilir?”

Örneklem

Bu çalışmada, amaçlı örneklem yöntemlerinden, “monografik örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. *Monografik örnekleme* yönteminde elde edilen bilgilerden yola çıkarak, bir grubun temsilcisi olduğu varsayılan bir alt grup örneklem olarak seçilebilir (Şenol, 2012:386). Buna göre, monografik örnekleme yöntemi ile SEBYİ’de bulunan bilgiler, kapsayıcı kriterler açısından ele alınmış, 1800-1907 yılları arasındaki dönem bir grup olarak, 1872-1890 yılları arası da bir alt grup olarak belirlenmiştir. Basit seçkisiz yöntemde tüm birimlerin örnekleme seçilme şansı eşit olduğu varsayılır (Büyüköztürk ve Diğ., 2009:84). Buna göre, alt grupta basit seçkisiz yöntemle araştırılacak eser tek bir birim olarak seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada elde edilen veriler, eserin yapım yılı doğrultusunda SEBYİ’de ilgili dönem hakkında bilgiler ve literatür taramasına dayalı olarak, doküman analiz tekniğiyle toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Doküman analiz tekniğinde çalışma sorusu doğrultusunda araştırılacak konu hakkındaki belgeler incelenir ve verilerin incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018:197). Buna göre, araştırma sorusuyla ilgili olarak doğrudan ilgili olan kaynaklar analize dâhil edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada, Arnold Böcklin’in “Ölüler Adası” (Resim 1) adlı eserinin sanatsal eleştirisi, mevcut yöntemler dâhilinde, SEBYİ’ye dayalı olarak, doküman analiz tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Buna göre, eser hakkında elde edilen bulgular şöyledir:

Resim 1. Arnold Böcklin, "Ölüler Adası" (Island of the Dead), üçüncü yapım (third version), 1883, Ahşap üzerine yağlıboya (Oil on wood), 80 x 150 cm, Alte Nationalgalerie, Berlin.

Sanatçı Hakkında Bilgilenme

Arnold Böcklin, 1827'de İsviçre'nin Basel kentinde doğdu ancak, erken yaşta Almanya'ya yerleşti ve Düsseldorf Sanat Akademisi'nde manzara ressamı Johann Wilhelm Schirmer'in vesayeti altında resim eğitimi aldı. Böcklin ayrıca Romantik ressam Carl Friedrich Lessing ile çalıştı. Sanatçı Düsseldorf'tayken, Akademi eğitmenlerinden ve Caspar David Friedrich gibi sanatçılardan etkilenerek, manzaranın etkileyici karakterini ortaya çıkarmak için dramatik gölge ve renk efektlerini kullanarak İsviçre Alpleri'nin resimlerini yaptı. Ressam 1848 yılında Paris'e gitti ve burada özellikle Eugène Delacroix gibi Romantik sanatçılardan ve Jean-Baptiste-Camille Corot dâhil Barbizon Okulu'nun Realist ressamlarından ilham aldı. Böcklin, aynı zamanda, Barok ressam Peter Paul Rubens'e de hayrandı. 1850 yılına gelindiğinde ressam Roma'ya taşındı. Sanatçı burada kentin antik kalıntılarını keşfederek, Rönesans sanatının dini ikonografisine ve Barok sanatın duygusallığına kapılarak, realist üslubundan uzaklaştı. Fransa'da Empresyonizmin ortaya çıkışı gibi modern sanattaki önemli gelişmeleri kaçıran Böcklin, Rönesans ustalarının eserlerindeki büyüleyici atmosferden etkilenmiştir. Raphael'in Vatikan duvar resimlerini ve Roma'daki Pompei duvar resimlerini inceleyen Böcklin'in mite yönelmesi sonucunda bu durum, sanatçının 1860'lı ve 70'li yıllarda ürettiği eserlere yansımıştır. Aynı dönemlerde Böcklin ayrıca, Sembolizm ve Ön-Rafaelci sanatçıların çalışmaları gibi, giderek artan bir şekilde mitsel anlatının genellikle kendine özgü ve alışılmadık yollarla yeniden anlatılmasıyla meşgul olmuştur. 1880'lerde Alman eleştirmenler onu doğanın salt doğasından uzaklaşmış bir sanatçı olarak övmüşlerdir (Arnold Böcklin, t.y.)

Arnold Böcklin, 19. yüzyılın en ünlü İsviçreli ressamı olarak, Romantizm ve Poetizm ifadesiyle Almanca konuşulan ülkeler üzerinde büyük bir etki bırakmıştır (Krén ve Marx, t.y.). Böcklin önceleri Romantizm'den etkilenmiş, sonradan Sembolizmi benimsemiştir. Sembolizm sanatçıya, konu açısından, resim sanatında bilinenden farklı bir perspektiften bakmasını sağlamış böylece, düşsel bir dünyanın kapılarını aralamıştır (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:392). Almanya, Flanders ve Paris'te eğitim gören Böcklin, yaşamının yedi yılını (1850-57) Roma'da geçirdi ve buradaki çalışmalarında erken dönem natüralist manzaralarını sembolik konulara dönüştürdü (Krén ve Marx, t.y.). Bu nedenle, Böcklin'in sanat hayatını etkileyen ve yeteneğinin gelişmesine neden olan ülke İtalya'dır (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:392). Ressam Böcklin çoğunlukla İtalya Floransa ve Roma'da yaşamasına rağmen, 1866 yılında İsviçre Basel'de ikamet etti. Bununla birlikte, dönemin diğer Alman sanatçıları gibi, hayatının geri kalanını Floransa yakınlarındaki Fiesole'de İtalya'da geçirdi ve burada öldü. Uzmanlara göre, Arnold Böcklin'in eserlerinde rengi kullanmadaki ustalığı ve duygulu anlatım tarzıyla doğayı yorumlayışı, resim sanatına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Dolayısıyla, sanatçı eserlerinde sanat elemanlarından rengi ustalıkla kullanarak hüznü bir manzara yaratır (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:392). En çok tanınan eseri olan "Ölümler Adası" adlı resmi ilk olarak Floransa'da yaşarken (1874-85) oluşturmuş ve birçok benzerini yapmıştır. Eserde resmedilen yerin, sanatçının atölyesinin yakınındaki, bebek yaşta kaybettiği kızı Maria'nın gömüldüğü, Floransa'daki İngiliz Mezarlığı'nı çağrıştırdığı ileri sürülmüştür (Krén ve Marx, t.y.).

Arnold Böcklin, çağının diğer ressamı gibi soyutlamanın ve üslupsal deneylerin giderek daha belirgin biçimlenmesine girişmeden, Rönesans'tan süregelen mitolojik imgelere yönelmesi açısından sıra dışı bir ressamdır. *Ölümler Adası* adlı eserinde olduğu gibi, sahne klasik üslubu çağırıştır ancak, eserdeki doğal görünümün dramatik rengi ve ihtişamı, Alman Romantik manzara resminden çok şeyler taşır. Bu eser ayrıca, geç romantik dönem bestecisi Sergei Rachmaninoff'un 1908 tarihli "Isle of the Dead" adlı bestesine ilham kaynağı olmuştur. Böcklin'in çalışmalarının merkezinde yer alan komik-grotesk estetik, daha sonraki birçok modern sanatçı için ayrıca bir hayranlık noktası haline gelecek ve Alman Ekspresyonizminin ve daha sonra Fransız Sürrealizminin yanı sıra, proto-Sürrealist ressam Giorgio de Chirico'nun gelişimini de etkileyecektir. Sanat tarihçisi Susanne Marchand, Böcklin'in akademik resim geleneklerini terk etmesinin temelinde Romantizm, Klasisizm ve Barok resim tarzlarını birleştirme girişiminin yattığını belirtir. Böcklin, mitolojik imgeleri rüya benzeri bir yoğunlukla araştıran Sembolizm

ressamlarla aynı grupta yer almasına rağmen, kendisini modern bir sanatçı olarak değil, her daim Rönesans sonrası geleneğin mirasçısı ve yeniden işçisi olarak görmesi (Arnold Böcklin, t.y.), bu bağlamda oldukça anlamlıdır. Bundan dolayı, Arnold Böcklin'in sanatının Empresyonizm veya zamanının akademik sanatıyla pek az ortak yanı vardır. Onun natüralist ortamlardaki yarı tanrı tasvirleri ve klasik mitolojideki temaları kendine özgüdür. Klasik dünyanın yaratıcı, tuhaf yorumlarına ek olarak Böcklin ara sıra, yalnız bir figüre odaklandığı gizemli manzaralar da çizmiştir. Daha sonraları bu unutulmaz çalışmalar onu uluslararası Sembolizm hareketine önemli bir katkıda bulunan sanatçılardan biri haline getirmiştir (In the Sea, t.y.).

Eser Hakkında Bilgilenme

Arnold Böcklin'in en ünlü eseri; *Ölümler Adası*'dır (Resim 1). Ressam bu eseri birkaç motifi etkileyici bir ruh haliyle şifreleyerek gerçekleştirmiştir. Sanatçının ilgili eserde ada, deniz, adadaki kale benzeri yapı gibi imgelere yer vermesiyle ilk bakışta betim ürkütücü görünür. Aynı konuyu resmeden beş benzer çalışmadan üçüncüsü olan bu eser, 1883'te sanat taciri Fritz Gurlitt tarafından sipariş edilmiştir. Eserde resmedilen gizemli adanın orijinal modelini bulmak için birçok girişimde bulunulmuş, Dubrovnik'in güneyindeki mezarlık adası St. Jurai, Korfu açıklarındaki Pontikonissi ve Gaeta Körfezi'ndeki Ponza Adalarından birinin olabileceği savunulmuştur. Ancak, Böcklin'in büyüleyici adasının birebir aynısı gerçekte hiçbir yerde bulunamamıştır (Krén ve Marx, t.y.).

Gizemli bir sembol olan tablonun odak noktasında ayakta duran beyazlar içindeki kayıkçı figürü yer alır. Arnold Böcklin'in birçok eserinde olduğu gibi bu eserde de manzara gerçekçi değildir; görselleştirilmiş bir ruh halinin yansımasıdır. Ruhu temsil etmeyi amaçlayan Böcklin'in sanat eserleri iç ve dış dünyanın öznel bir sentezi gibidir. Sanatçı "*Ölümler Adası*" adlı eserini şöyle tanımlamıştır: "Gölgelerin karanlık dünyasına rüya gibi dalabileceksiniz." (Nikolic, 2023).

Eser Hakkında Betimleme

Arnold Böcklin'in *Ölümler Adası* adlı eserinde denizin ortasında yüksek kayalıklarla kaplı ve uzun selvi ağaçların bulunduğu adaya doğru sessizce giden bir kayık görülmektedir (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:393). Eserde sessizlik ve kendinden geçme duygusu uyandıran ciddi ve azametli bir atmosfer söz konusudur (Krén ve Marx, t.y.). Resimdeki karanlık atmosferi bulutların griliği destekler niteliktedir (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:393). Suyun hareketsiz yüzeyi ve sandalda bulunan tabutun arkasında mumya benzeri beyazlara sarılı figür esere melankolik bir hava katmaktadır. Eserde sandaldaki küreklerin deniz yüzeyinde hafifçe sıçrayan sesini neredeyse duyabiliyor olsak da bu durum yalnızca sahneyi kaplayan inanılmaz sessizliği arttırmaktadır (Krén ve Marx, t.y.).

Ölümler Adası adlı resimde görülen adanın muazzam büyüklüğüne karşın figürlerin oranca küçüklüğü esere farklı bir etki katmaktadır (Charles, 2012, aktaran Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:393). Eserde kasvetli bir sahnede yükselen bir ada ve bu adada kayalıklara oyulmuş mezar odaları ve adanın tam ortasında koyu renkli uzun selvi ağaçları dikkat çekicidir (Krén ve Marx, t.y.). İlgili resimde görülen hüznü ada sanki uhrevi dünyaya ait bir adadır (Dartar ve Kaplanoğlu, 2020:393). Eserde görülen alçak konumda uzanan ufuk, sonsuz bir derinlik izlenimi verirken, akşam güneşinin son ışıklarını yansıtan kırmızısı kayalar, teknedeki figürün ürkütücü beyazlığı, su ve gökyüzünün koyu mavi, menekşe rengi karışımı ve karanlık selvi ağaçlarının neredeyse siyahımsı yeşili sahneyi bunaltıcı bir atmosfere sokmaktadır. Eserde görülen adada bulunan kaya mezarlarından birinin girişinde ressamın ad ve soyadının baş harfleri olan "AB"nin kazıldığı görülmektedir (Krén ve Marx, t.y.). Eserde denizin ortasında konumlanan ve merdivenli tek girişi olan ıssız adaya yaklaşan sandal ve adanın içerisine ilerleyen gölgeli yol, sahnedeki hüznü ve kasveti güçlendirmektedir. Denizin dalgasız, sakin olmasına

karşın, gökyüzünün koyudan açığa parçalı bulutlu karışık bir izlenim vermesi de sahnede zıtlık oluşturmaktadır.

Eser Hakkında Çözümleme

Kompozisyon yöntemi olarak eseri incelediğimizde, resimde yatay ve dikey zıtlığında, adanın ağaçlarla desteklenmiş dikey ağırlığının baskın olduğu söylenebilir. Bunun yanında, eserde belli bir simetri de söz konusudur. Bu bağlamda, eserdeki kompozisyonun simetrik düzenlemede, hareketli bir kompozisyon olarak kurgulandığı söylenebilir.

Ölümler Adası adlı eserde yüksek kayalarla adeta duvar ile çevrili bir ada ve ıssız deniz görüntüsü sanki büyümlü bir ışıqla aydınlatılıyor gibidir. Resimde kurgulanan, simetrik olarak düzenlenmiş kompozisyonun ortasında, tepeleri bulutlu gökyüzünde hafifçe yükselen koyu selvi ağaçları (Kren ve Marx, t.y.), dikey yönü kuvvetlendirmektedir. Diğer taraftan, eserde soğuk renk baskınlığı belirgindir. Mavi renk ve valör ağırlığını nötr koyu tonlar dengelemektedir. Eserdeki soğuk renk baskınlığını, çok zayıf olan ölgün güneş ışıkları sıcak renk açısından zıtlık oluşturmaktadır. Buna göre eser, simetrik düzenlemede, hareketli bir kompozisyona sahip, soğuk renk baskınlığında bir resim olarak nitelenebilir.

Kum (2022:141), Panofsky'nin ikonografik analizi, sanat eserini tema ve manaları açısından inceleyen, sanat tarihinin bir kolu olarak *konu, biçim ve içerik* bakımından eser analiziyle öne çıkan bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Buna göre, eserdeki şekiller, renkler ve çizgilerle oluşan yapıyı saptamak önemlidir. Eserdeki anlam, figürlerin ve kompozisyonun kavranmasıyla anlaşılır ki, bu eserdeki figür ya da nesnelerin kompozisyonu ile ana duygu ve kavramları birleştirmekle mümkün olur. Anlam ayrıca, içsel anlam veya içerik olarak, bir düşüncenin, bir felsefenin ve dönemin değerlendirilip, eserde somutlaşan temel anlamı açığa çıkarmada kullanılır.

İkonografik açıdan eser, mezarlık manzarasıyla ölüm temasında izleyiciye net bir işaret vermektedir. Eserdeki uzun selvi ağaçlarının da bu işareti güçlendirmekte olduğu söylenebilir. Eserdeki figürler, renkler ve çizgilerle oluşan yapı, ölüm temasını destekleyecek biçimde düzenlenmiştir. Tabut, mezarlık ve selvi ağaçları ölüm temasının somutlaşmasına yarayan araçlar olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla, eser ikonografik olarak, biçim ve içerik açısından uyumludur ve bu da anlamı doğurur ki, bu anlam; uzun selvi ağaçların belirgin koyuluğunda baskın biçim olarak ölümü çağrıştıracak açıklıktadır. Bu manada eserin verdiği işaretin güçlü olduğu ve bu yolla eserde somutlaşan temel anlamın kaçınılmaz olarak *ölüm* olgusu olduğu söylenebilir. Felsefi açıdan ise, dönem itibariyle eser, anlatımcılık kuramının baskın olduğu bir evrede üretildiği için, anlatımcılığın gölgesinde sanatçının bilinçaltı ya da düşsel yansımasının somut bir hali olarak değerlendirilebilir.

Sigmund Freud, eğer sanatçıyı anlamak istiyorsak onun her yaptığı davranışın gizli nedenlerine inmemiz gerektiğini belirtmektedir. Freud'a göre, sanatçının yaratma eylemi içtepelerin değiştirilerek, onların yüceltilmesiyle (sublimation) sonuçlanır (San, 2004:89-90) ve böylece sanat eserinde bu sonuçlar somutlaşmış bir hal alır. Artun (2010.187-189), mantığın sadece ikincil sorunların çözümü için kullanıldığını oysa Freud'un gerçeklerin özetiyle yetinmeyen görüşlerinin bu manada değerli olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, *Psikanaliz* yönteminde Arnold Böcklin'in eseri değerlendirildiğinde görsel algı çerçevesinde ilgi gösterilen görselin mezarlık görüntüsü olduğu söylenebilir. Eserde resmedilen yerin, o dönem sanatçının atölyesinin yakınındaki, aynı zamanda, bebek yaşta ölen kızının gömüldüğü, Floransa'daki İngiliz Mezarlığı'nı çağrıştırdığını iddia edenler olduğu dikkate alınır, ressamın bilinçaltına ittiği duygularını resimle ifade ettiği ileri sürülebilir. Bu manada, ressamın yakın zamanda vefat eden küçük kızının acısını resimde mezarlığa yer vererek yansıttığı söylenebilir. İlgili esere bu açıdan bakıldığında, ilk anda çok mantıklı gelmeyen ürkütücü sahnenin, mana dünyası açısından anlamının derin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, San'ın (2004:96) belirttiği gibi, ruhçözümsel

kuram sanat eserinin ne olduğunu anlatmaya çalışır ancak, salt bu yolla, sanatsal değer tam olarak anlaşılabilir.

Alımlama analizi açısından, eserde açık bir imge olarak mezarlık görüntüsü, izleyene ölüm gerçeğini hatırlatması noktasında öne çıkan bir imge olduğu söylenebilir. Eserden yansıyan ölüm teması izleyicide yanılığa yer bırakmayacak biçimde açık biçimde sunulduğu görülmektedir. Bu tema o kadar güçlüdür ki, izleyen esere kayıtsız kalamamaktadır. Dolayısıyla, bu manada eserin izleyenle güçlü bir bağ kurabildiğini söylemek mümkündür. Şaki Aydın'ın (2007:129) belirttiği gibi, izleyicinin bilinmeyen kitle olmaktan çıkarak, aktif izleyicilere dönüşmesi, *alımlama* açısından önemli bir kazanımdır. Bu bağlamda, Arnold Böcklin'in eseri izleyiciyi resimdeki sahneye davet ederek, eser karşısındaki konumunu belirlemeye zorladığı söylenebilir. Eseri gözlemleyen bir izleyen, resim hakkındaki ham olan ilk izlenimden sonra, eserin klasik resimden farklılığını teknikte değil, sanatçının kendini ifade biçiminde aramak gerektiğini kavrayabilir. Bu kavrayışın, sıradan bir sahneden çok, öznel duyguların eşlik ettiği bir ruh halinin yansıması olduğuna kuşku yoktur.

Felsefi araştırma, araştırma yapmak, araştırmaya konu olan şeyin açıklamasını yapmaktan ziyade, onun farklılıklarıyla karşılaşmak anlamı taşıdığı (Türer, 2022:493) için, Böcklin'in resminin üretildiği dönem açısından değerlendirilerek, farklılığını ortaya koymanın doğru bir yaklaşım olacağı ileri sürülebilir. Buna göre, ilgili esere baktığımızda, dönemin sanat kuramlarından anlatımcılık üzerinde önemle durulabileceği anlaşılmaktadır. Anlatımcılık kuramına uygun biçimde, ressam eseri adeta duygularının bir anlatım aracına dönüştürmüş olduğu, bu haliyle eserin sanatçının iç dünyasının bir aynası konumunda olduğu ileri sürülebilir. Yani bu resim, ressamın düşsel dünyasını yansıtmaya açısından anlatımcılık sanat kuramını çağrıştırmadan dolayı, dönemini yansıtan, uyumlu bir eser olarak nitelenebilir. Bununla birlikte, eserin farklılığını sanatçının ölüm temasını yansıtmadaki düşsel anlatımında aramak gerektiği öne sürülebilir. Dolayısıyla, sanatçının tarzının, resimde ölüm temasını, bu dünyaya ait olmayan düşsel bir sahne ile yansıtarak, diğer dönem resimlerinden farklılığını ortaya koymuş olduğu söylenebilir.

Eser Hakkında Yorumlama

Böcklin'in "Ölümler Adası" adlı eserinde görsel elamanların dikey eksenindeki hareketliliği sahnenin simetrisindeki durağanlıkla dengelenmektedir. Bu durum, eserdeki mezarlık imgesinin güçlendirdiği ölüm sessizliğine görsel bir gönderme olarak nitelenebilir. Dolayısıyla, kompozisyonun ölçülü sakinliği, eserdeki sahnenin sunumu açısından, görsel düzeni destekleyerek, adeta yaşam ile ölüm arasındaki karşıtlığın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu zıtlığa karşın, sahnenin büyümlü ışığının verdiği sakinliğin tüm eseri kaplıyor olması, izleyiciye ebediyete dair bir çıkarsama yapmayı zorunlu kılmaktadır. Diğer yandan, eserde görülen durgun denize karşın, gökyüzünün koyudan açığa soğuk mavi renk tonlarında parçalı bulutlu yer alması, sakinlik ile karmaşanın zıtlığında, yine yaşam ve ölüm arasındaki karşıtlığa görsel bir gönderme olarak değerlendirilebilir. Resimde denizin ortasında yer alan adanın denizden sadece merdivenli tek bir girişinin olması ve adadan bundan başka bir çıkış yolunun olmaması da ebediyetten geriye dönüşün olmadığına dair bir görsel sunum olarak nitelenebilir. Eserde yer alan tüm bu görseller ve işaretler, ressamın adeta ölümdaki sükûnet ile yaşamdaki karmaşayı karşılaştıran bir ruh hali içinde resme başlayıp, tamamladığı izlenimini vermektedir.

Psikanaliz açısından eserin yorumlanması ise, ressamın küçük kızının erken ölümünün etkisinde, bu ruh halini eserde yer alan tabut, mezar ve kasvetli bir atmosferle yansıttığı biçimde ifade edilebilir. Sanatçı sözü edilen görsel işaretlerle resmi adeta bezemiştir. İkonografik olarak, resimde görülen ada ve bu adada yer alan kaya mezarlarından birinin kirişi üzerinde ressamın ad ve soyadının baş harfleri olan "AB" yazılmış olması, ressamın kendi ölümüne dair düşüncesinin bir işareti olarak görülebilir. Buna göre, kompozisyon olarak eserin tümüne yansımış olan düşsel sakinlik, sanki ölüm

düşüncesinin ressamdaki görsel karşılığı olarak durmaktadır. Bu duruma, felsefi açıdan anlatımcılık sanat kuramı perspektifinden bakılacak olursa, “sanat duyguların aktarımıdır” anlayışına uygun olarak, ilgili eserin ressamın ruh halini benzetimler ve işaretler yardımıyla aktardığı biçiminde ifade edilebilir. Bununla birlikte, ressam Böcklin'in büyüleyici adasının birebir aynısının gerçekte hiçbir yerde bulunamamış olması, sanatçının halen Romantizm sanat akımının temelinde Sembolizmin etkisinde düş ve imgelem dünyasıyla eserini oluşturmuş olabileceğini göstermesi bakımından kayda değer olduğu söylenebilir.

SEBYİ Açısından Eserin Yorumlanması

Arnold Böcklin'in "Ölümler Adası" adlı eserinin 1883 yapım yılı odağında, “Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği” (SEBYİ) açısından, öncelikle ilgili tarih göz önünde bulundurularak, dönem özellikleri (sosyal-siyasal olaylar, bilimsel gelişmeler, sanat akımları ve dönem başat sanat kuramları) noktasında incelenmesini gerektirir. 1883 yılı, SEBYİ'deki kronolojide “Anlatımcı Sanat Kuramı”nın başat olduğu döneme denk geldiği gözlemlenmektedir ki, bu durum eserin görsel içeriğiyle tutarlı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, ilgili eserin SEBYİ'deki kronolojiye uygun bir yansıtma sergilediği ileri sürülebilir. Neo-klasizme karşı olan Anlatımcı Sanat Kuramının en başat özelliği; eserin sanatçının duygularını aktarması (Canatak, 2007, s. 143) biçiminde özetlenmektedir. Sözü edilen bu durum, ilgili eserde yoğun bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Diğer taraftan, SEBYİ'deki kronolojide dönem özellikleri noktasında sanat akımları açısından, Empresyonizm sanat akımının baskınlığı da söz konusudur. Ancak, sanatçının uzun süre İtalya'da yaşamış olmasından dolayı, Empresyonizm akımından daha çok resme başladığı gençlik yıllarının Romantizm akımından gelen etkilerle birlikte, İtalya'da yaşadığı dönemde Sembolizme olan eğiliminin bir tür karmasının ilgili esere yansıdığı söylenebilir. Bunun yanında, SEBYİ'deki kronolojiye uygun olarak, ressamın eserin üretildiği dönemdeki başat anlatımcılık sanat kuramından da etkilenmiş olabileceği diğer bir olasılık olarak durmaktadır.

Öte yandan, Dartar ve Kaplanoğlu'na (2020:396-397) göre, 19. Yüzyıl Sanayi Devriminin beraberinde getirdiği farklı sorunlar, toplumun bir ferdi olan sanatçıya da yansımış, sanatçıları serbest düşünmeye ve doğaya yönlendirmiştir. Bu iklim Romantizm sanat akımına zemin hazırlamış ve sanatta duygulu bir anlatım biçimi benimsenerek, sanatta düşsel bir dünyanın yolu açılmıştır. Romantizmin duyguları aşırı biçimde yansıtma arzusu Arnold Böcklin gibi pek çok ressamı etkilemiş ancak, daha sonraları ressam Böcklin sembolizme yönelmiştir. Sembolizm de Romantizme benzer biçimde, akla dayalı gerçekçi anlayışa tepki olarak, düş gücüne dayanan, duygunun önemine vurgu yapan bir hareket olmuştur. Bu bağlamda Sembolizm, Arnold Böcklin'in sanatını da etkisi altına almış, Sembolizm bir ifadeyi resimlerinde kullanarak, sanatçı kendi düşsel dünyasını eserlerine yansıtmıştır. Buna göre Böcklin, geçmişten etkilenmeye devam eden ancak, çağın değişimini kendi bireyselliğinde, İtalya ekseninde göz ardı etmeyen bir sanatçı olarak nitelenebilir.

Diğer yandan, SEBYİ'deki kronoloji dikkate alındığında, o dönem Avrupa'da yaşanan sosyal ve siyasal kargaşalıklar, ressamın ölüm temasına yoğunlaşmasında diğer önemli bir etken olarak gösterilebilir. Zira Dartar ve Kaplanoğlu'nun (2020:396) vurguladığı gibi, 18 ve 19. yüzyılda toplumun yapısını etkileyen olaylar sanatçıları derinden etkilemiştir. Sözü edilen dönemde bilimsel buluş ve gelişmelerin ilgili eserde ressam tarafından hem umut veren hem de karamsarlığa neden olan yönleri yansıttığı ileri sürülebilir. Fotoğraf makinesi, elektriğin aydınlatmada kullanımı, endüstri devrimi gibi gelişmelerin yaşandığı dönem olarak, bu gelişmelerin insanlarda ne tür sonuçlara neden olmuş olabileceği kestirilemeyen bir tür bilinmez, belirsiz bir iklim oluşturmuş olabileceği ileri sürülebilir. Bu karasız hal, ilgili eserde ressam Böcklin tarafından, görsel tezatlarla yaşam-ölüm zıtlığında yansıtılmış olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği (SEBYİ)

Disiplinler Arası		Dönem Özellikleri		Resimde perspektif ve düzenleme.	Resimde asimetrik düzenleme ve deforme.	Resimde hareket ve coşku.	Resimde abartılı betimleme.	Antik çağ ideal güzellik anlayışı.	Resimde masalsı anlatım.	Resimde gerçekçi betimleme.	Resimde ışığın yansımaları betimleme.	Resim ile duyguların aktarımı.	Resimde geometrik biçim.	Resimde sıradan nesne ve biçim.
Sanat Tarihi	Sanat Akımları	<i>Rönesans</i>	<i>Maniyerizm</i>	<i>Barok</i>	<i>Rokoko</i>	<i>Neoklasizm</i>	<i>Romantizm</i>	<i>Realizm</i>	<i>Empresyonizm</i>	<i>Ekspresyonizm</i>	<i>Kübizm ve Diğ.</i>	<i>Pop Art ve Diğ.</i>		
Tarih Bilimi	Sosyal ve Siyasal Olaylar	Hümanizm. Avrupa'da zengin orta sınıfın doğuşu. Sanat eserinde gerçekçi betimlemeye yönelik talep.	Hristiyan reform hareketi: Protestanlık.	16.yy Avrupa siyasi ve sosyal kargaşa.	Aristokrasi ve Burjuva imtiyazı.	Büyük Fransız ihtilali (1789)	Sosyal olaylar, kargaşa, isyanlar, gösteriler ve halk hareketleri.	Sosyal olaylar, devrimler, ulusal birleşmeler, anarşist hareketler.	Yerel savaşlar, ulusal birleşmeler, birlikler.	Avrupa'da Almanya, Fransa ve Rusya arasında güçler dengesinin bozulmaya başlaması.	Birinci Dünya Savaşı.	Küresel ekonomik kriz (Büyük Buhran)		
Fen-Doğa Bilimler	Bilim ve Teknoloji Gelişimi	Coğrafi keşifler ve Kolonileşme.	Coğrafi keşifler. N.Kopernik ve modern bilimin doğuşu.	G.Bruno ve bilimsel bilgi kavramı	Galileo modern bilimin kurucusu.	Aydınlanma Çağı. Arkeoloji biliminin doğuşu.	Endüstri Devrimi. Fotoğraf makinesi icadı.	T. Edison ve elektrikli aydınlatma. Fotoğraf makinesi kullanımı.	İlk başarılı buhar türbini yapımı.	S. Freud ve Psikanaliz.	Psikanaliz Kuramı.	Havacılık, radyo ve film alanlarında yeni teknolojik gelişimler.		
Sanat Eser Üretim Yılı		1400-1580	1520-90	1600-60	1700-19	1760-1800	1800-42	1855-72	1872-1890	1890-1907	1907-30	1930-60		
Sanat Felsefesi	Sanat Kuramları	<i>Yansıtmacı Sanat Kuramı</i>					<i>Anlatımcı Sanat Kuramı</i>					<i>Anlatımcı / Biçimci</i>	<i>Biçimci Kuram</i>	
		Bu kurama göre doğa idealleştirilmiş, düzeltilmiş tabiat anlamına gelmektedir. Sanat eserinin zevk verebilmesi için dünyadaki çirkin, kaba, hoş gitmeyen şeyleri atıp, yalnız güzeli, hoş olanı seçmesi ya da gerçekte bulunmayan güzeli, yani yetkinliği belirtmesi gerekir (San, 2004:49). Yansıtmacı sanat anlayışı, sanat eserinin görünür dünyayı yansıtma nesne ya da varlıkların idealize edilmiş bir gerçeklik olarak aktarımını önceller. Bu bağlamda sanat; idealize edilmiş bir gerçekliğin aktarımıdır.					Neo-klasizmin akılcılığına ve kuralcılığına karşı olan Anlatımcılara göre eserin öne çıkan özelliği duyguları anlatmasıdır (Aktaran Canatak, 2007:143). Örneğin Van Gogh resimleri bireyin dünyaya duygusal tepkisini yansıtır (Howard, 2013:6). Anlatımcı sanat anlayışında sanat eseri sanatçının duygularının bir yansıması olarak sanatçının ruhuna açılan bir pencere gibidir.					Sanat eseri duyguları anlatır (Aktaran Canatak, 2007:143)		Sanat eseri yeni bir formdur (Aktaran Canatak, 2007:144).

Yukarıdaki satırlarda, Arnold Böcklin'in *Ölümler Adası* adlı eserinin, SEBYİ'de yer alan disiplinler arası bakışla, sanat tarihi açısından "sanat akımları", dönemdeki sosyal ve siyasal olaylar noktasında tarih olarak, fen bilimleri perspektifinden bilimsel gelişmeler ve sanat felsefesi, sanat kuramları (anlatımcılık) odağında, bütüncül bir yaklaşımla açıklanmaya çalışılmıştır. Kuloğlu ve Gülmemed (2009:9), sanat disiplinleri arasındaki etkileşimin sanat akımlarına etkilerinin olduğunu, bu türden bir etkinin her bir sanat disiplininin kendi özelliklerine göre şekil aldığını belirtmektedir. Bu duruma örnek olarak da Romantizm ve Empresyonizm sanat akımlarını göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada incelenen Arnold Böcklin'in "*Ölümler Adası*" adlı eserinde sergilenen Romantizm sanat akımından Sembolizme görece etkilerin Empresyonizme göre daha baskın olmasını, sanatçının yaşadığı olaylar ve coğrafi konum açısından değerlendirmekte yarar vardır. Diğer yandan, anlatımcı sanat kuramının felsefe açısından eserde baskın olması da Demirel'in (2021:135) belirttiği gibi, disiplinler arası etkileşimin farklı sanat anlatım tarzlarını ortaya çıkarması bağlamında, ilgili eserde ölüm temasının özellikle sanatçının bireyselliğinde sembolik güçlü aktarımı ile kendini gösterdiği biçiminde yorumlanabilir. Bu aşamada, disiplinler arası kavramın ikinci anlamı olan sanat ile bilim disiplinleri arasında ortaya çıkan iletişim ve etkileşim (Demirel, 2021:138), ilgili eserde ölüm kavramında belli bir belirsizlik ile karşılık bulmasına rağmen, süregelen sakinlik, bir parça bu duruma karşı umut beslediğinin bir göstergesi olarak görülebilir. Buna göre, SEBYİ'de ilgili eserin üretim tarihine denk gelen bölüm dikkate alındığında, Arnold Böcklin'in "*Ölümler Adası*" adlı eseri üretildiği dönem Avrupası açısından, İtalya merkezinde resim sanatında cereyan eden Sembolizmin etkisinin ilgili eserde ağırlıklı olarak yansıtıldığı biçiminde değerlendirilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Sanat eleştirisinde yapılan yorumlar arasında fark olsa da önemli olan geri plan faktörünü dikkate almaktır (Ersoy, 2010:40-41). Bu aşamada, incelenen eserin geri plan faktörüne bakılmasında bütüncül bir bakış açısı getirme açısından, SEBYİ'nin belli başlı bir temel oluşturduğu ileri sürülebilir. Sonuçta, sanat eleştirisi konu, sanatçı, yapıt, alımlayıcı ve toplum merkezli yaklaşım olmak üzere bu dört öğeden birine yönelebilmektedir (Ötgün, 2008:160). Bu yaklaşımların her biri sanat eserini açıklamada diğerinin yetersiz kaldığı ya da eksik bıraktığı yerden devreye girmektedir (Ötgün, 2008:176). Bunun yanında, sanat eserindeki konu ikonografik olarak da incelenebilmekte ve bu yaklaşımda imgesel önemsenmektedir. Arnold Böcklin'in *Ölümler Adası* adlı eseri konu açısından "ölüm" temalıdır. Bu temanın, sanatçının bebek yaşta kaybettiği kızının etkisinde temellendiği ileri sürülebilir. Alımlayıcı açıdan eserin üretildiği dönemin sosyal ve siyasal kargaşasının izleyicide bir karşılığının olduğunu göstermesi ve eser ile bağ kurulmasında ölüm temasının oldukça öne çıktığı söylenebilir. Toplum merkezli açısından ise, eserde ilgili dönemin toplum üzerinde, bilimsel gelişmelere rağmen, dönem Avrupa'sında yaşanan sosyal ve siyasal kargaşanın olumsuz olarak işaret ettiği bilinmezlik durumu, mezarlık görseliyle ölüm temasına karşılık geldiği ileri sürülebilir.

Sanat eseri, yapısı gereği tarihsel süreç içinde psikolojik, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkisinden dolayı karmaşık bir üründür. Bu nedenle, sanat eleştirisinde yapıtı mevcut yaklaşımlar temelinde çok boyutlu, geniş açıdan bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmek, eser incelemede daha nesnel sonuçlara ulaşılabilmesi için önemlidir. Kandinsky (2015:27), "Her sanat eseri çağının çocuğudur" der. Bu bağlamda, 19. yüzyılın en ünlü İsviçreli ressamı olarak Arnold Böcklin, Romantizm ve poetizm ifadesiyle, natüralist manzaralarını sembolik konulara dönüştürerek büyük bir etki bıraktığı (Kréen ve Marx, t.y.) söylenebilir. Bununla beraber, modası geçmiş bir şey anlamında kullanılan Poetizm (poeticism, 2023) etkisinde olan sanatçı, Romantizm akımın çağdaşlığının dönem itibariyle tartışmalı

olduğu bir tarihsel süreçte eserini sembolizmle inşa ettiği düşünülürse, sanat görüşü bakımından kendini yenileyebildiği ileri sürülebilir.

SEBYİ açısından, Arnold Böcklin'in "Ölümler Adası" adlı eseri değerlendirildiğinde, eserin üretildiği dönemi yansıttığı söylenebilir. Bu eser, hayatın sonluğunu çağrıştırmının ötesinde, potansiyel anlamların şifresi henüz tam olarak çözülmemiş bir doğaya ait gibi durmaktadır. Dolayısıyla, ilgili eser biraz izleyicinin hayal gücüne bırakılmış, insanın varlığına kıyasla doğanın yüceliğini simgeleyen benzetimi yansıtmış ve bu haliyle Sembolizm'in önemli bir örneklerinden birini oluşturmuştur. Böcklin'in eserinde görülen bir kaya mezar girişinin üzerine ressamın ad ve soyadının baş harflerinin kazınmış olması, sanatçının yaşadığı dönemde hayali mezarını resme yansıtması biçiminde bir sembolizme hizmet ettiği söylenebilir. Bu türden sembolizm çalışmaları Max Klinger, Salvador Dali ve Max Ernst gibi sanatçılar tarafından "ardıl görüntüler"de sanatsal olarak yeniden üretilmiştir (Kren ve Marx, t.y.). Dolayısıyla, "Ölümler Adası" adlı bu eser, ardıl resamlara esin kaynağı olması bakımından ayrıca bir öneme sahiptir.

Bugün sanat eserini incelemede bakış açımızı yeniden değerlendirmemiz gereken bir yerdeyiz (Ötügen, 2008:177). Bu bağlamda, Sanat Eleştirisi Bütüncül Yaklaşım İzleği SEBYİ'ye dayalı olarak, tarihsel kronoloji göz önünde bulundurularak yapılacak bir değerlendirmede, sanat eseri hakkında daha nesnel sonuçlara ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla, bu çalışmanın ulaştığı sonuçlar çerçevesinde, sanat eleştirisinin SEBYİ gözetilerek ele alınmasının, özgün bir değerlendirme yapabilme açısından katkı vereceği söylenebilir. Sonuç olarak, Arnold Böcklin'in "Ölümler Adası" adlı eseri, SEBYİ'deki tarihsel kronoloji dikkate alındığında, sanatta anlatımcılık olarak, dışavurumcu bir yaklaşımda mezar sembolünü kullanarak, ilgili dönem özellikleri açısından, siyasal ve sosyal karışıklıkların yaşandığı dönem Avrupa'sının toplumsal iklimini ve sanatçının melankolik ruh halini yansıttığı söylenebilir. İlgili eser, Romantizmden kopuşun güç olduğu bir evreyi gösteren (1883 yıllarında İtalya) sembolik nadide bir örnek olarak, eserin bu haliyle gelenekçi bir yapıda ancak, özgün olduğu ileri sürülebilir. Bu araştırmada, Arnold Böcklin, "Ölümler Adası" adlı eserinin karma yöntemler ve SEBYİ'ye dayalı olarak, bütüncül bir yaklaşımla geniş bir perspektiften bakılarak sanat eleştirisi yapılmıştır. Dolayısıyla, sanat eleştirisinde disiplinler arası bütüncül bir yaklaşım sunan SEBYİ'nin eser incelenmesinde kullanılması önerilebilir.

Kaynakça

- Arnold Böcklin (t.y.), ET:07.01.24 <https://www.theartstory.org/artist/bocklin-arnold/>
- Artun, A. (2010). *Sanat manifestoları*, (1. Basım). İletişim yayımları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Kardeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Canatak, A. M. (2007). Modern Eleştiri Kuramları ve Mehmet Kaplan'ın Şiir Tahlil Metodu. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 34. 139-155.
- Dartar, S. ve Kaplıanoğlu, L. (2020). Arnold Böcklin'in Resimlerinde Melankolik Yansımalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73). 386-397.
- Demirel, U. (2021). Özgün Baskı Resim Eğitiminde Edebiyatın Rolü: Neruda ve O'Meara Örneği. *Akdeniz Sanat*, 15(27). 133-152. Doi:10.48069/akdenizsanat.816187
- Duncum, S. D. (2016). İmaj Analizine Giriş: Karma Yöntemlerin Değeri Üzerine. (Bedir Erişti, S. D., Ed.) *Görsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 9-18). Pegem Akademi.
- Ersoy, A. (2010). *Sanat eleştirisi*. Artes Yayınları.
- Howard, M. (2013) *Van Gogh* (Çev.: M. Savcı ve Ö. Somersan). İş Bankası Kültür Yayınları.
- In the Sea (t.y.) ET: 07.01.2024 <https://www.artic.edu/artworks/110507/in-the-sea>
- Karabulut, N., Karakuzu, M. ve Konca, Y. (2010). Sanat Eğitiminde Pedagojik Eleştiri Yöntemleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (21), 87-111.
- Karabulut, N. (2010). Sanat Eğitiminde Bir Alt Disiplin Olarak Sanat Eleştirisi ve Bir Akademik Eleştiri Örneği. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (20), 59-81.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi* (11. Baskı). Nobel Yayınları.
- Kandinsky, V. (2015). *Sanatta ruhsallık üzerine* (Çev.: Gülin Ekici). Çınar Matbaacılık.
- Krén, E. ve Marx, D. (t.y.). *Böcklin, Arnold*. ET: 22.01.23 https://www.wga.hu/index_search.html
- Kuloğlu, Ü. ve Gülmemed, S. (2009). Müzik Tarihsel Süreç İçinde Türkiye'de Müzik ve Edebiyat İlişkisi. ET,11.12.2023
17.tarihselsurecincineturkiyedemuzikveedebiyatiliskisi_20160125060918424%20(2).pdf
- Kum, Ö. (2022). Erwin Panofsky'nin İkonografik ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre 1979-1983 Yılları Arası Bülent Erkmen Kitap Kapağı Tasarımlarının Analizi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)*, 7(01), 140-151.
- Nikolic, D. (2023, February 18). *10 of Arnold Böcklin's Most Celebrated Artworks*. ET: 07.01.2024 <https://www.thecollector.com/arnold-bocklin-most-notable-works/>.
- Ötügen, C. (2008). Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 159-178. <https://doi.org/10.18603/std.46187>
- Öztoğat, N. ve Yüzgüller Arsal, S. (2014). Giotto'nun Ağıt freskinin İkonografik ve Göstergibilimsel Okuması. *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı 23, 109-133.
- Phillips, S. (2016). *İzmler; Modern sanatı anlamak*. Yem Yayın.
- Poeticism (2023). ET:22.01.2023 <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/poeticism>
- San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim* (3. Baskı). Ütopya Yayınevi.

- San, İ. (2003). *Sanat eğitim kuramları*. Ütopya Yayınevi.
- Sırmalı, E. ve Yakar, G. (2021). Farklı Bölümlerden Gelen Öğrencilerin, ‘Desen’ Ve ‘Grafik Desen’ Eğitiminde Karşılaştıkları Zorluklar: Bursa Uludağ ve Kastamonu Üniversitesi Modelleri. *Uluslararası Sanat Tasarım ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 11-25.
- Şakı Aydın, O. (2007). Alımlama araştırmaları ve kültürel çalışmalar geleneğinin katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 119-131.
- Şirin, B. ve Coşkun, N. (2023). İkonografi ve İkonoloji yöntemi ile Fikret Mualla Saygı’nın ‘Yeni harfleri öğrenen kızlar’ Adlı Eserinin Analizi. *Akademik Sanat*, Sayı 19, 27-42, Doi: 10.34189/asd.2023.19.003
- Şenol, Ş. (2012). *Araştırma ve örnekleme yöntemleri*. Nobel.
- Türer, C. (2022). Bir Araştırma Programı Olarak Felsefe Günümüze Ne Söyler? *Tetkik 2*, (Eylül), 481-494. <https://doi.org/10.55709/tetkikdersisi.2022.2.40>
- Türkcan, B. ve Coşkun, N. (2016). Görsel Kültür Çalışmaları. (Bedir Erişti, S. D., Ed.) *Görsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 73-108). Pegem Akademi.
- Ülger, K. (2021). Sanat Eleştirisi Dersinin İşlenmesine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sanat Dergisi* (38), 33-51. <https://doi.org/10.47571/ataunigsfd.879739>
- Varlık Şentürk, L. (2012). *Analitik resim çözümlemeleri*. Ayrıntı Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Resim 1: Böcklin, Arnold (t.y.). ET, 22.01.2023 https://www.wga.hu/index_search.html.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.